

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. I. Quid sit Ens rationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

DISPUTATIO SEXTA.

De Ente rationis.

DUPLEX potest esse *ens rationis*: aliud verum & reale, ut sunt omnes actus intellectus. Dicitur autem rationis, quia fit ab intellectu, qui solet appellari ratio; unde in hac significatione *ens rationis* idem erit ac *ens intellectuale*. Non est in presenti ieiuno de hoc ente rationis, sed de alio quod communiter dicitur *ens rationis*, id est nullum habens esse reale, sed tantum fictum ab intellectu: & de hoc inquirendum est. Primo, quid sit, & an detur. Secundo, per quas potentias fiat. Tercio, à quibus subiectis; Quarto, quo modo.

SECTIO I.

Quid sit *Ens rationis*.

OPINANTUR Thomistæ, *ens rationis* esse, quod nihil intrinsecum ponit in rebus. E quo inferunt, denominationes cogniti, generis & speciei, esse entia rationis: istud idem docent in uniuersum de omni denominatione extrinseca. Contra hos insurgunt acriter satisque prolixè recentiores nonnulli, & multa argumenta congerunt, quæ omnia ab illis facile explicantur, accipiendo *ens rationis* in diuersâ significatione, quam accipiat ab his recentioribus, qui tandem agnouerunt se de solo nomine disputasse, quasi egissent de re. Unde præmissâ excusatione dicunt, se velle Thomistæ ex ipsorummet definitione refutare. Hoc autem in presenti vix possum præstari, iam ostendo. Si enim Thomistæ per *ens rationis* præcisè intelligant (ut videntur intelligere) id quod licet in se sit reale, nihil tamen ponit intrinsecum in subiecto denominato, fateor, verissimè, eos docere, esse cognitum, genus, speciem, &c. esse entia rationis, neque eis hoc possumus negare, & frustra tunc arguitur, cognitio est realis, & aliquid reale est me cognoscere Petrum, ergo erit etiam quid reale Petrum cognosci à me; his enim & omnibus concedunt, esse quid reale, quia tamen est denominatio extrinseca, idè ab eis dici *ens rationis*; & idem ipsi dicunt in quocumque argumento à ratione. Melius ergo agatur contra illos à simili ex aliis denominationibus quæ sunt extrinsecæ, & non vocantur ab ipsis etiam entia rationis, ut esse dextrum vel sinistrum, priorem vel posteriorem, domum esse antiquam, &c. Quod si hæc omnia velint etiam dicere entia rationis, loquentur quidem consequenter, valde tamen malè, quia nullus hæc & similia dixit esse entia rationis. Si autem per *ens rationis* intelligant *ens fictum* (ut nos intelligimus) certum est, malè ab ipsis doceri, me esse cognitum à Ioanne v.g. esse *ens rationis*, seu *ens fictum*; neque est credibile, eos in hoc sensu locutos. Sed quidquid sit de eorum mente, res in se est certa, quia Ioannem esse à me cognitum, formalissimè est idem ac me cognoscere Ioannem, solumque differunt penes voces acti-

uam & passiuam; sicut est idem, Deum producere Angelum, & Angelum produci à Deo: sed me cognoscere Ioannem, est aliquid reale, sicut me esse album aut nigrum, cognitio scilicet & albedo mihi vnita, ergo & Ioannem cognosci à me, erit aliquid reale, licet non intrinsecum Ioanni. Fateor, si id iudicaretur ut quid intrinsecum Ioanni, tunc esset quid fictum, quia cognoscere- tur aliter ac est in se, hoc autem non fit eò quòd dicam illum esse cognitum, ergo non est quid fictum, ergo neque *ens rationis* in hoc sensu. Confirmatur: eodem modo creatura denominatur cognita, amata, aut odio habita à Deo, sicut ab aliâ creaturâ, & tamen eiusmodi denominationes non sunt aliquid fictum, ut ipsi Thomistæ fateantur, cum Deus cognoscendo & amando creaturas nihil fingat, ergo denominatio cogniti à me in Ioanne non est aliquid fictum, neque *ens rationis*, si hoc sumitur pro ente ficto, quod, ut dixi, non negatur à Thomistis.

Fateor, ex vno capite Thomistæ à nobis solo nomine dissentire videntur, ut ex acceptione entis rationis supra posita constat; aliunde autem, cum eos videam nolle concedere, per cognitionem Dei & per actus brutorum fieri entia rationis, valde suspicor, ab eis per *ens rationis* aliquid aliud intelligi, quam denominationes extrinsecas, scilicet aliquid fictum: & quia Deus & bruta fingere non possunt, non concedunt, ab illis fieri entia rationis, alioquin non potest intelligi, cur distinguant inter cognitiones humanas & diuinas quod hanc partem, nisi fortè loquantur de cognitione nostrâ reflexâ, quâ hoc quod est esse cognitum, apprehendimus in obiecto tamquam aliquid intrinsecum; quo sensu, ut dixi supra, tales denominationes sunt entia rationis. Sed de ipsorum mente sufficiat, hæc solum tene, si per *ens rationis* præcisè intelligatur extrinseca denominatio, verum in re est, esse cognitum, genus & species esse entia rationis; si verò per *ens rationis* intelligatur *ens fictum*, & in hoc sensu vocetur denominatio cogniti *ens rationis*, impugnanda est talis doctrina efficaciter ratione supra factâ. Et hæc præmitti sufficiat circa Thomistarum sententiam.

Hic posset fortè aliquid de re misceri, sed valde parum, an scilicet in istis denominationibus miscetur aliquid fictum, de quo fusissimè agunt aliqui. Ego dico duobus verbis. Primo, in talibus denominationibus non misceri necessariò quidquam fictum: nam independentè ab omni fictione Deus creat, & creatura creatur, nec ut ego concipiam Deum creantem, teneor ego fingere: Deum autem creare, est denominatio extrinseca à creatione. Idem est in aliis causis: hoc solum ego dico esse denominationem extrinsecam, hoc autem non includit *ens rationis*, ut lumine naturæ est notum. Quod si ibi aliquis velit quid fingere, & eas denominationes tamquam prædicata aliqua intrinseca concipere, ille procul dubio faciet *ens rationis*. Quod si non

Eccc 4

velis,

velis vocare tuas denominationes, nisi quando habent aliquid de fictione, erit rursus quaestio tecum de nomine, in qua satis iam me explicui, nolo autem amplius in ea tempus terere. Ergo ens rationis à nobis solum accipitur in presenti pro eo, quod habet tantum esse obiectivum in intellectu, id est, quod tantum habet cognosci. Pro quo adverte, v. g. Petrum à me cognitum duo habere & esse à parte rei verè & realiter, & ultra hoc à me cognosci quod est illi extrinsecum: alia verò solum habere cognosci, non verò esse in se verè & realiter, & consequenter non est in illis aliquid reale terminans cognitionem, ut cum dico, Homo est irrationalis, à parte rei homo non est irrationalis, est tamen per intellectum; quia ego cognosco, & affirmo hominem irrationalem non secus ac si à parte rei esset talis homo; homo ergo irrationalis dicitur ens rationis fictum, id est tantum habens esse obiectivum in intellectu. Et antequam ulterius progrediamur, nota verbum illud obiectivum tantum: nam licet actus intellectus, cognitio scilicet, solum habeat esse in intellectu, non tamen est ens rationis, quia non habet esse obiectivum solum, sed esse subiectivum & formaliter à parte rei in intellectu, ergo iuxta praedicta verba solum possunt esse entia rationis obiecta actuum, non verò actus ipsi cognoscentes ipsa obiecta, nec denominationes desumptae ex ipsis actibus.

SECTIO II.

An detur Ens rationis.

NON desunt multi Auctores, qui omnino negent talia entia rationis, ut Vallesius, & alij; ex his verò, qui nobiscum ea concedunt, opinantur nonnulli, illa non posse efficaciter persuaderi, & probabilem satis esse Vallesij sententiam. Verum censeo, vel non posse esse dissidium vllum, explicatis terminis; vel si sit, apertissime rejici sententiam Vallesij.

SUBSECTIO PRIMA.

Datur Ens rationis.

§ QVOD sic ostendo: nam primum negari nequit, actus aliquos esse falsos, aliquos esse veros. Secundò negari nequit, actus falsos ideò esse falsos, quia obiectum illorum non est à parte rei, sicut per ipsos affirmatur: veros autè ideò esse veros, quia obiectum eorum ita est, ut per ipsos affirmatur. Hæc duo de re certissima sunt, nec possunt ab aliquo negari: ex quibus infero, Ergo aliqui actus sunt, quorum obiecta non sunt à parte rei. Pono exemplum: *equus est rationalis*. obiectum huius actus est equus idemificatus cum rationali, seu equus rationalis, hic autè equus non est à parte rei (quis hoc neget?) est tamen per intellectum, id est cognoscitur ab intellectu, fingente talem equum, seu reputante esse ita à parte rei (quis etiam hoc neget?) ergo equus rationalis non habet esse à parte rei, sed solum esse obiectivum in intellectu (hoc de re arbitror à nemine negatum, nec posse) talem ergo equum fictum dicimus nos esse ens rationis, non ergo potest esse, explicatis terminis, vllum de re dissidium. Quòd si neges talem equum fictum esse ens rationis, erit dissidium de solâ voce; si

verò neges etiam posse fingi, fateor erit dissidium de re, manifesta tamen experientia, ratione, ac consensu etiam rusticorum edargueris.

Tandem idem confirmo, quia sicut contra negantes se apprehendere res spirituales, arguimus, ipsos sibi contradicere; nisi enim res spirituales apprehendissent, non possent aliquid certi de illis affirmare vel negare; ita similiter in presenti dico, eos qui negant entia rationis, sibi ipsis contradicere. Cum enim esse entium rationis nihil aliud sit, quàm ea cognosci aut apprehendi, eo ipso quòd illa negant, illa apprehendunt; aliàs negarent, & non tamen scirent quid negarent, quod est ridiculum, ergo admittunt entia rationis, id est, ea apprehendunt.

Respondebis, Primò, intellectum nostrum veram & realem rationalitatem, quam in aliis rebus cognoscit, connectere intentionaliter cum equo, quia per eum actum aliquid fictum concipiat, ergo non est necessarium tale ens rationis, quod correspondeat ex parte obiecti actui fingenti. Ob hanc solutionem arbitrantur nonnulli, oppositam sententiam esse probabilem, sed facile & efficaciter eam rejicio: nam quando intellectus dicit, *equus est rationalis*, non prædicat de equo eamdem numero rationalitatem Petri hanc enim certò cognoscit intellectus non esse in equo: ideòque si rogetur, quam rationalitatem prædicet, respondebit, non illam numero, sed aliam quæ non sit in Paulo, Ioanne, & aliis individuis, illis tamen similem, quam supra numerum earum quæ sunt possibiles, ipse intellectus fingit, seu ponit: atqui alia rationalitas, distincta ab omnibus rationalitatibus individuum humanorum, & supernumeraria, illique similis, non est rationalitas vera & realis, sed Chimærica & ficta, ergo non prædicat intellectus, seu non correspondet illi ex parte obiecti rationalitas, quæ sit vera & realis, sed Chimærica; hæc autem est ens rationis.

Fateor, id non contingere in omnibus fictionibus: nam quando de animali eminens viso prædico esse Petrum, quia eum reputavi esse Petrum, quem mihi noveram, non correspondet ex parte prædicati aliquid fictum, sed ipse Petrus realis, quem agnosco, & tunc fictio erit in vno ne iuxta dicenda statim: ceterum quoties fallor, non quia vnum reputo esse aliud ex individuis reallibus, sed quando fingo aliud individuum novum possibile distinctum ab eis quæ verè sunt possibilia, necessariò etiam ex parte prædicati concipio aliquid quod non est nisi in intellectu. Demus v. g. veram esse Thomistarum sententiam, aientem, sub specie Gabrielis solum esse possibile vnicum individuum: quando ego oppositum sentiens dico, ultra hoc individuum est possibile aliud simile, tunc ex parte prædicati concipio individuum Gabrielis, expressè enim dico, *aliud à Gabriele*, ergo tunc ex parte prædicati correspondet aliud distinctum simile, hoc autem aliud est quid fictum & repugnans, ergo saltem in eo casu responderet ex parte obiecti & ex parte prædicati aliquid fictum, ergo tunc sit ens rationis, non præcisè (ut tu contendebas) quia extrema realia intentionaliter inter se intellectus connectat, sed quia verè concipit extrema ficta. Et hæc est demonstratio omnino destruens solutionem aduersariorum; nam licet actus intellectus